

О.М. Лайчук
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: кандидат філол. наук,
доцент М. В. Полховська

Трактування еліпсису у сучасній лінгвістиці

Об'єктом нашого дослідження є еліпси у англійській мові. Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано дослідження цієї теми, свідчить про певну досліджуваність даного явища. Певні аспекти еліптованого речення вивчалися, зокрема, вітчизняними вченими (В.Г. Александрова, Л. С. Бархударов, В. В. Виноградов, Н.Е. Иванилова, О.І. Смирницький) і західними науковцями (Ш. Баллі та Е. Еббот).

Проблема еліпсису та еліптичних речень є однією з найбільш цікавих та складних у лінгвістиці, еліптичні конструкції стали свого роду хворобою століття, оскільки у мові завжди існують такі синтаксичні конструкції, які характеризуються структурною неповнотою. Їх статус пояснюється в більшості випадків з позиції еліпсису.

У нашому дослідженні *еліпсис* визначається, як випущення в мовленні або тексті мовної одиниці, яку мовець має на увазі, структурна «неповність» синтаксичної конструкції.

Еліпсис є явищем синтаксичної деривації, заснованим на процесі скорочення (усічення) матеріальних компонентів речення на принципах ергономіки мовлення і пов'язаним із прагненням мовної особистості до гармонізації своїх мовленнєвих повідомлень. Будь-яке еліптичне речення є симбіозом процесу і результату. Процесуальною його стороною є когнітивно-семантичні засади породження думки, результуючою – її компактне аранжування в умовах вербального спілкування.

Поняття еліпсису розглядається у літературі по-різному[3]:

- з семантичної точки зору – як різновид імплікації, не пов'язаної з порушенням синтаксичних зв'язків, поряд з іншими імпліцитними формами та засобами організації змісту (Ш. Баллі, Е.Н. Шендельс, Е.Н. Старікова та ін.);

- з синтаксичної – як невербалізованість синтаксичних позицій або порушення синтаксичних зв'язків у лексико-синтаксичній структурі простого та складного речення (А.П. Сковородніков, Е.Н. Ширяєв,

Н.Ю. Маркелова та ін.);

- з точки зору мовленнєвої ситуації – як явище розмовної спонтанної мови (Е.А.Іваннікіова, Е.А. Земська та ін.);

- як текстове явище в семантичному та комунікативному аспектах (Ш. Баллі, С.С. Дікарева);

- як стилістичний прийом (І.Б. Гальперін, А.П. Сковородніков);

- як регулярні мовні реалізації в аспекті мови та мовлення (М.Я. Блох, Л.С. Бархударов).

Всі подані теорії доповнюють одна одну та дають можливість досягнути поняття еліпсису найбільш повно.

У широкому розумінні виокремлюють чотири типи еліпсису за Ивановой [4]:

- прагматичний – коли кількість загальної інформації перевищує кількість вираженого в тексті матеріалу;

- металінгвістичний – коли опущення зумовлено граматичними правилами мови та відбувається на парадигматичному рівні;

- граматичний еліпсис. Прикладом є безособові речення з опущеним формальним підметом та дієсловом-зв'язкою (it is) еліпсису відноситься до синтагматичної компресії;

- синтаксичний еліпсис, представляє собою опущення повторюваного елемента (анафоричний еліпсис).

Еліптичне речення здатне продукуватися за принципами парадигматики і синтагматики. Обидва вони мають своїм наслідком невербалізовану референцію – опущення конструктивного компонента речення без порушення його пропозиціонального та інтенціонального змісту.

Все таксономічне розмаїття *синтаксичного* еліпсису ґрунтується на презумпції адекватного декодування адресатом пропущеного реченнєвого компонента. Це відбувається в межах двоєдиної настанови: прагнення мовця до уникнення когнітивного дисонансу і, відповідно, до збереження

консонансу. Така настанова й визначає когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення – закритий список когнітивних схем, які в різних режимах спілкування можуть по-різному актуалізуватися у простому й складному реченні [2].

Лінгвокогнітивне моделювання еліптичних конструкцій уможлиблюється з урахуванням того факту, що **еліпсація** є процесом спрощення речення шляхом **імплікації** тих його конструктивних компонентів, які в узуальному використанні слугують глибинними елементами його семантики – предикатних і непередикатних знаків, що здатні зберігати свої "сміслові сліди" завдяки анафоричній чи катафоричній підтримці на рівні мікро- і макротексту.

Комунікативний статус еліптичних речень сучасної англійської мови визначається їхньою прагмасемантичною специфікою, мовленнєвою динамікою і функціонуванням у предикативно автономних і дискурсивно зв'язаних висловленнях [1].

Отже, *еліпсис* або *еліпс*, пов'язаний із варіюванням реченнєвих одиниць у мовленні, є одним із активних синтаксичних процесів [3], що вирізняється неоднозначністю, а іноді й суперечливістю свого визначення в сучасних лінгвістичних студіях. Так, в одному випадку він виступає як випущення частини речення, при якому ця частина є зрозуміла з контексту а в іншому – як явище, що виражається в невербалізованості певних мовних одиниць у мовленнєвому ланцюгу. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у поглибленому вивченні функціонування еліптованих речень у сучасній англійській мові в цілому, та на різних етапах їх розвитку зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова В.Г. Эллипсис в структуре фразеологических единиц современного английского языка // Культура народов Причерноморья. – Симферополь: Крым, 2005. – № 76. 119-123 с.
2. Александрова В.Г. Таксономія еліпсованих речень сучасної англійської мови // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. - Харків: Константа, 2007. - № 773. - С. 104-107.
3. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения – М.: Наука, 1975. – 246 с. – 141с.
4. Иванова И.П. История английского языка. - Санкт-Петербург: Аваллон, 2006. – 558 с. – С. 292.